

סדר
תפילות מכל השנה

עם ביאורי
הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

ד"ה "אני בצדק אחזה" (א)

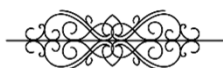
פרשת ויחי

תשפ"ה

לומדים יקרים,

השבוע אנו מתחילים לפרסם סדרה של ארבעה שיעורים על ד"ה "אני בצדק אחזה" מסידור עם דא"ח, ובעז"ה נפרסם אותה במהלך החודש הקרוב. כרגיל, במקביל לשיעורים החדשים אנו מפרסמים חלק מביאור הרב לתורה אור על פרשת השבוע.

תוכן העניינים

- 3..... חורבן ירושלים בגלל שהעמידו דבריהם על דברי תורה
- 6..... העולם איננו מתקיים במידת הדין והאמת
- 9..... שורש הקליפה בצד הקדושה
- 11..... מידת הדין גורמת לפירוד והתחלקות
- 14..... מידת הרחמים - הבסיס לקיום העולם

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת אחי האהוב ינון פליישמן, שנפל במלחמה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

"בצדק אחזה פניך". הנה אמרו חז"ל: "לא חרבה ירושלים אלא מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה" כו'.

חורבן ירושלים בגלל שהעמידו דבריהם על דברי תורה

תחת השלטון הרומאי, שלפעמים נעשה על ידי תיווך ולפעמים במישרין. המצב הזה יצר כל מיני התנגשויות, ובמידה מסוימת הן היו הגורם המיידני למלחמה וממילא גם לחורבן ירושלים.

בהקשר זה אני רוצה להסביר, למרות שזה לא מענייננו כאן: כשמדברים בספרי ההיסטוריה על מאורעות היסטוריים כאלו, בין אם מדובר על מדינת ישראל ובין אם מדובר על ארצות הברית או אלבניה, הרי שיש היסטוריונים שחוש מהתפקיד שלהם לתעד ולכתוב כל אחד כפי יכולתו מה אירע בהיסטוריה, הם מנסים גם – ברב או במעט – להסביר את מהלך המאורעות. בתוך המהלכים האלו ניתן להסביר שפל כלכלי, פלישה של אויב, מרד, פילוג בתוך העם וכן הלאה, זאת אומרת שמנסים להסביר את ההיסטוריה בעזרת כל מיני מאורעות שכאלו. היסטוריוגרפיה כזאת, כלומר סוג כזה של כתיבת היסטוריה, עומד בעצם על אותו עיקרון שעליו מתבססים לימודי ההיסטוריה היום: הניסיון להסביר את ההיסטוריה באופן רציונלי. הניסיון הזה בעצם מוביל אותי למצוא סיבות כאלה ואחרות למה שקרה, ואז אני טוען ואומר שדבר אחד הוביל לדבר שני שהוביל לדבר שלישי וכן הלאה – וזה בעיקר מה שיש בספרי ההיסטוריה.

לעומת זאת, בתנ"ך הדברים נראים קצת אחרת. אמנם, גם התנ"ך לא מתעלם מזה שהייתה מלחמה שבמסגרתה המלך צדקיהו מרד במלך בבל, ושזה לא היה צעד

המאמר הזה הוא מאמר גדול שעוסק בכל מיני עניינים שלא נוגעים לתפילה, ורק בהמשך הוא מגיע לעניין התפילה; ועדיין, אלו נושאים שגם בהם ראוי לעיין. המאמר מתחיל מפסוק שהוא בוודאי שייך לתפילה: " בצדק אחזה פניך, אשבעה לתפילה: " בהקיץ תמונתך" (תהילים יז, טו). הנה אמרו חז"ל: לא חרבה ירושלים, אלא מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה כו' (בבא מציעא ל, ב). יש כל מיני הסברים מדוע חרבה ירושלים, גם לגבי בית ראשון וגם לגבי בית שני. בנוגע לבית ראשון ישנו הסבר שאומר שירושלים חרבה בגלל "עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים" (יומא ט, ב), זאת אומרת שירושלים בוודאי לא הייתה מקום מתוקן, ולכן היא חרבה. לגבי בית שני, השאלה מדוע הוא חרב חוזרת מספר פעמים אצל חז"ל. בנוגע לבית ראשון יש כל מיני סיפורים מהעבר שלא כולם זוכרים, ויש את דברי הנביא שמספר על מה שקרה שם, שלפעמים אלו דברים קשים על ממלכת יהודה וירושלים, אבל אנחנו לא ממש מכירים את מה שקרה בבית שני.

אני רק רוצה להבהיר, מבלי להיכנס יותר מידי לכל העניין ההיסטורי הזה. מזמן החשמונאים ואילך היו כל מיני בעיות פוליטיות, ובכלל לא ברור באיזו מידה המדינה שהייתה כאן הייתה מדינה עצמאית, שהרי בסופו של דבר היא הייתה

הנה לכאורה אין זה מובן, כי משום חטא קל כזה תחרב ירושלים? ועוד, מהו החטא שהעמידו דבריהם על דברי תורה, וכי דיני תורה אינם ישרים? ואם מפני שלא עשו לפנים משורת הדין – מפני זה לא יגיע להם עונש גדול כל כך.

דברים שהיסטוריון שכותב על ההיסטוריה של צרפת במאה ה-16 או במאה ה-17 לא יכתוב, מכיוון שהוא בכלל לא דן בשאלות הללו. ההיסטוריון איננו דן בשאלה האם היה מגיע לקבוצה מסוימת לנחול מפלה, גם אם הוא כשלעצמו חושב ככה, כיוון מצד מסוים אלו מחשבות אפיקורסיות כביכול. לעומת זאת, התנ"ך מכיר בהשתלשלות אחרת של הדברים – של חטא ועונש, וכן הלאה.

לענייננו, לגבי בית ראשון יש לנו 'הסבר אמוני' או 'תורני' – אני מתנצל על הביטוי הזה, אבל אני לא המצאתי אותו ואני לא כל כך אוהב אותו. אמנם גם בבית שני היו כל מיני מנהגים ופוליטיקאים מכל המינים ומכל הסוגים, ומצד זו הייתה מדינה יהודית חלומית שכן היה אפשר להגשים בה את האידיאל של היהדות על ידי רוב היהודים – של קיום תורה ומצוות, פחות או יותר בהידור. כיוון שכך, נשאלת השאלה מדוע חרבה ירושלים בבית השני. כשמדברים למשל על כך שירושלים חרבה מפני שנאת חינום – זה לא הסבר פוליטי; אמנם יש לכך גם השלכות פוליטיות, אבל בעיקרו זהו הסבר מוסרי: המדינה הזו סובלת מחטא כבד מאוד, ולכן היא נענשה. כמובן שאחת השאלות שיש בעניין הזה היא איך אפשר להשוות את החטא הזה לחטאים כמו עבודה זרה וכיוצא בזה, אלא שמסתבר שזה חטא יותר גדול ויותר קשה להיפטר ממנו: זה לא שזה לא קרה שוב, אבל

חכם מבחינה פוליטית, או שממלכת ישראל נתקלה לצערה באימפריה שהייתה מאוד צבאית. רק בהערת אגב, ההתמוטטות של אשור נבעה מזה שהמלכים האשוריים האחרונים היו אנשי תרבות, שכנראה לא היו בדיוק ראויים לשלוט בממלכה. תארו לעצמכם שאחד הרבנים או אחד הפרופסורים לפילוסופיה היה עולה לשלוט במדינה – כנראה שאחרי שנתיים היא הייתה מתמוטטת, כיוון שראש הממשלה היה עסוק בהצגות התיאטרון ובספרים החדשים, ולא בענייני הצבא. בכל אופן, התנ"ך לא מתעלם מההסברים ההיסטוריים הרציונליים, וכך למשל במהלך המצור האשורי על ירושלים המלך שלהם מסביר איך אין שום כוח ושום מדינה בעולם שעמדה בפניהם – וזה דבר שאנשי יהודה ידעו שהוא נכון, ושהוא לא רק עניין של תעמולה.

יחד עם זאת, חלק גדול מההסברים של התנ"ך נובע מתוך השאלה 'מדוע קרה דבר כזה וכזה', כאשר השאלה הזו עוסקת בערכים מוסריים ודתיים. זאת אומרת שהתנ"ך מסביר שמדינה פלונית אבדה כיוון שאנשיה היו אנשים חוטאים; הוא איננו דן בשאלה איזה צבא היה להם, אלא מה היו הערכים של אותה מדינה. אפשר לומר שהאנשים האלו והאלו עבדו עבודה זרה והם ימשיכו לעשות את זה, וזו הסיבה לכך שגורל מדינתם נחתם לרעה. דברים דומים כתובים גם בדברי הנבואה על ממלכת יהודה – והנקודה היא שאלו

והם לא היו עושים 'לפנים משורת הדין'. מה הכוונה? יכול להיות שהלכתי לאיזושהי חנות, וגיליתי שפלוגי רימה אותי בעשר אגורות. אני מחליט שזה לא בסדר ואני לא שקט ולא נח, ואני מחליט להגיש תביעה שתתברר בבית הדין. אם במקרה כזה נוהגים לפנים משורת הדין, אז זה כמו שמישהו נכנס לחצר שלי בלי רשות: זה אמנם באמת לא יפה, אבל אפשר לוותר על זה ולא יקרה כלום.

אחת האגדות האורבניות האמיתיות שהייתה בירושלים לפני הרבה שנים היא על אדם שתבע לדין את הנציב העליון על כך שהוא הכניס חצי גרוש – שזה הסכום שהיה אפשר לקנות בו בערך מסטיק – למכונה של בולי הדואר, ולא יצא בול. בהתחלה הוא הביא את העניין הזה לבית משפט השלום והוא הפסיד, לבית משפט מחוזי והוא הפסיד, לבית המשפט העליון והוא הפסיד, לבית המשפט באנגליה והוא הפסיד עוד הפעם – עד שהוא הגיע לערכאה הגבוהה ביותר באימפריה הבריטית. אחרי שהוא תבע שם, והוא הוציא סביב עשרים וחמש אלף לירות שטרלינג, הנציב העליון שלח לו צ'ק מיוחד עם חתימתו על סך חצי גרוש. הנקודה של הסיפור הזה שיש אנשים שיכולים לעמוד על הדין ולמסור את נפשם על כך; ותתארו לכם שאין רק מישהו אחד כזה, אלא ירושלים מלאה בעשרות, מאות או אלפי יהודים שכאלו – אז זה יכול להיות מטרד משמעותי. ועדיין עולה השאלה: האם משום כך נחרבה ירושלים?

באופן כללי התופעות של עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים יצאו בסופו של דבר מעם ישראל. לעומת זאת, נראה ששנאת חינום לא בטלה גם אחרי 2000 שנה – והדבר הזה מעורר את השאלה מה באמת יותר חמור ממה. זאת אומרת שיכול להיות שלשון הרע למשל איננו נמצא בדרגה הגבוהה ביותר של רשימת העבירות, אבל מכיוון שהנזק שנגרם מזה הוא גרוע יותר, ממילא גם החטא נחשב לחמור יותר.

לענייננו, כאן אדמו"ר הזקן מדבר על נוסח והסבר אחר מדוע חרבה ירושלים: משום שהם "העמידו את דיניהם על דין תורה". הנה לכאורה אין זה מובן, כי משום חטא קל כזה תחרב ירושלים? גם אם זה חטא, הוא בוודאי לא נמנה ברשימה של שס"ה מצוות לא תעשה, אז השאלה היא על מה המהומה. אולי זה היה לא נכון לעשות כך, אבל להגיד שבגלל זה חרב בית המקדש וישראל בגלות? ועוד, עניין נוסף: מהו בכלל החטא שהעמידו דבריהם על דברי תורה? וכי דיני תורה אינם ישרים? אם היו אומרים שהעמידו דיניהם על כל מיני אמונות עקומות היה אפשר לטעון שהם לא נהגו כסדר, אבל בסופו של דבר הם העמידו דברים על דברי תורה ולא על דברים אחרים. אז מהו החטא שבזה?

ואם מפני שלא עשו לפנים משורת הדין – מפני זה לא יגיע להם עונש גדול כל כך. זאת אומרת שבירושלים בכל פעם שהייתה איזו קטטה או שהיו נדרשים לדין תורה, היו הולכים לראות מה כתוב בקיצור שולחן ערוך או מה כתוב בקיצור 'חיי אדם', ועושים לפי מה שכתוב שם,

אך הנה העניין הוא דדין התורה הוא מידת הדין, על כל פנים מדת הדין נקרא אמת. וידוע ד- "אמת אמר אל יברא, לפי שכולו מלא שקר" כו', "והחסד אמר יברא, לפי שכולו מלא חסדים", כדכתיב: "חסד ה' מלאה הארץ" שכל העולם מלא חסדים. והאמת שהוא מידת הדין אינו נסבל בבני אדם, כמו שאנו רואים בדין תורה שגם אם מתחייב אדם על פי דין הנה איננו מקבל עליו חיוב מרצון אף על פי שידוע האמת שמידת הדין חייבו, מכל מקום אין ליבו שלם בזה, כי אין מידת הדין אהוב אף על פי שהוא אמת כו'. ועל כן חרבה ירושלים, לפי שהעמידו על מידת הדין שהיא האמת ואין למידה זו קיום. אלא צריך להיות ההנהגה במידת החסד לפנים משורת הדין ואף על פי שאין זה אמת, לפי שחסד אמר יברא כו', ודי לחכימא.

נוצר רוב לבריאת האדם, ובעצם בגלל זה נבראנו.

מה בעצם יוצא מזה? שיש לנו בעיה עם מידת האמת, מפני שהיא אומרת שלא ראוי שניברא, ובמילים אחרות מידת האמת שוללת את הקיום שלנו כיוון שאנחנו משקרים. יש ספר של סוויפט, 'מסעות גוליבר', שבו יש חלק שהוא מדבר על בני אדם בצורה מבזה מאוד: לעומת בני האדם – שהם יצורים מלוכלכים, מרושעים ונבערים, הוא מעמיד את הסוסים – שהם חכמים, אצילים ועדינים. באחת השיחות שם הסוסים אומרים שאם מישהו צריך לדבר זה מפני שהוא צריך לספר מה קרה, מהי האמת, אבל הם לא מבינים את זה שבני אדם גם מספרים שקרים. למעשה, זה שבני האדם משקרים מצריך איזושהי בדיקה זואולוגית, כיוון שברור שאנחנו משקרים יותר מכל יצור אחר, וגם אם יש כאלו שמשקרים – הם בוודאי לא עושים את זה כמונו.

אם כן, האמת אמרה שהאדם לא יברא כיון שהוא מלא שקרים, ואילו החסד אמר יברא, לפי שכולו מלא חסדים, כדכתיב: "חסד ה' מלאה הארץ" (תהילים לגה),

העולם איננו מתקיים במידת הדין והאמת

כעת נכנס אדמו"ר הזקן לשכבה בסיסית יותר של העניין. אך הנה העניין הוא דדין התורה הוא מידת הדין על כל פנים, ומדת הדין נקרא אמת. מצד מסוים אמת היא דבר מסוכן, ומצד מסוים היא בעצם הבעיה של העולם. וידוע, "דאמת אמר אל יברא, לפי שכולו מלא שקר" כו' (בראשית רבה ח,ה). המאמר הזה הוא מאמר ידוע על הפסוקים "חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו" (תהילים פה,יא) ו-"ותשלך אמת ארצה" (דניאל ח,יב), חז"ל מסבירים שלפני שנברא האדם, הקב"ה שאל האם לברוא את האדם או לא, ומידת האמת אמרה שלא יברא אותו, מפני שהאדם הולך להיות מלא כולו בשקרים; ומידת השלום אמרה שלא יברא מפני שכולו מלחמות. לעומת זאת, מידת הצדק אמרה: יברא מי שהוא עושה צדקה, ומידת החסד אמרה: יברא מי שהוא גומל חסד. לאחר שנעשתה המחלוקת הזו של שניים מול שניים, כתוב שהקב"ה השליך את האמת לארץ – "ותשלך אמת ארצה", ואז

האמת שיש בדבר, אבל זה עדיין לא אומר שאני אוהב את זה.

ועל כן חרבה ירושלים, לפי שהעמידו על מידת הדין שהיא האמת ואין למידה זו קיום, אלא צריך להיות ההנהגה במידת החסד שהוא לפני משורת הדין ואף על פי שאין זה אמת, לפי שחסד אמר יברא כו', ודי לחכימא. אם כן, מידת האמת שוברת את העולם, והדבר יוצא מזה שהאמת בעצם התנגדה לבריאת האדם, זאת אומרת שבמידה מסוימת האמת בשורשה שוללת את הקיום שלנו. כיוון שכך, אם ממלאים את ירושלים רק במידת אמת, כלומר רק במידת הדין, אז יוצא שיש הרבה אמת שאומרת 'אל יברא' – וממילא ירושלים נחרבת. בניגוד למה שעשו בירושלים, העולם עומד דווקא על החסד, שפירושו 'לפנים משורת הדין' – ושהוא זה שאמר שייברא האדם.

מצד מסוים הבחירה באמת היא בחירה מסוכנת, והיא יכולה לגרום לכך וכך דברים; אמנם לא בהכרח בתוך מערכת יחסים בין בני אדם פרטיים, אלא באופן רחב יותר. בשורשה, מידת האמת היא מידה אנטי-אנושית, היא עומדת נגד הקיום האנושי, ולכן אם אני רוצה שיהיה קיום אנושי אז אני צריך להשתית אותו האנושי על מידת החסד. החסד הוא אמנם בפירוש הוא לא אמת, אבל הוא בעד קיום העולם, ולכן העולם יכול להתקיים איתו. הנקודה של האמת ומידת דין יכולה להיות קשורה לכל מיני דברים – למשל אפילו להנדסת בניין, או הנדסה של כל מיני דברים אחרים. האם אפשר לבנות דבר קשיח לגמרי, שיהיה בנוי בצורה משולמת,

שכל העולם מלא חסדים. אמנם אפשר לדבר ארוכות על פירושיו וענייניו של המאמר הזה, אך לענייננו יש כאן העמדה של אמת מול חסד, כאשר החסד נמצא בצד השני של הקיום שלנו. והאמת שהוא מידת הדין, אינו נסבל בבני אדם. מידת הדין היא לא מידת הרשעות, אלא היא מידה שבנויה על האמת – שהיא כשלעצמה דבר בעייתי מבחינתנו. כמו שאנו רואים בדין תורה, שגם אם מתחייב אדם על פי דין, הנה איננו מקבל עליו חיוב מרצון אף על פי שיודע האמת שמידת הדין חייבו, מכל מקום אין ליבו שלם בזה. כי אין מידת הדין אהוב, אף על פי שהוא אמת כו'. באופן תיאורטי, כאשר יש דין תורה בין שני אנשים שמתווכחים, אנחנו מניחים שהדיינים שלהם הם דייני אמת, והדין שלהם הוא דין אמת. כיוון שכך, כאשר הם אומרים לאדם פלוני 'אתה זכאי' ולאדם פלוני 'אתה חייב', אז לכאורה הם שניהם היו צריכים להודות לדיינים: הראשון על כך שהוא מקבל חזרה את כספו, והשני על כך שהדיין הציל אותו מעוון גזל. כך גם להיפך: אם תבעתי מישהו ובית הדין קבע שזו תביעה שהיא איננה נכונה ולכן אני לא אקבל את הכסף שתבעתי – גם אז אני אמור להכיר טובה לדיין, בדיוק כמו הצד השני, משום שגם במקרה הזה הוא הציל אותנו מעוון גזל. אלא שלמרות זאת רואים שכאנשים מפסידים בדין הם לא מרוצים, ואדמו"ר הזקן מסביר שמסתבר שזה מפני שאין מידת הדין אהובה, אף על פי שהיא אמת. זאת אומרת שאני לא בהכרח מכחיש את

וביאור שורש הדברים. הנה איתא בזוהר הקדוש דרישא דעשו בעטפוהי דיצחק, כי יצחק שורשו הוא בחינת גבורה דקדושה בבחינת האצילות, ויצא ממנו עשו למטה, שהוא פסולת הגבורה. ונקרא 'היתוכא דדהבא', פסולת הזהב לאחר שנברר הנקי כו'.

למחשבים לוגיקה עמומה (Fuzzy Logic), שהיא איננה לוגיקה קלאסית וחדה, כיוון שכאמור – אם למחשב תהיה רק לוגיקה מושלמת, הוא לא יצליח לעבוד ברמה מסוימת של סיבוך. למשל, אם אני אתן למחשב לחשב את השורש הריבועי של שתיים – אז המחשב יכול ללכת ולחשב את המספר הזה במשך שנים, והוא לא יעשה שום דבר אחר מלבד לפתור את הבעיה הזו, משום ששורש שתיים הוא מספר אי-רציונאלי. באותו אופן, אם הוא יצטרך לחשב את כל הספרות שאחרי הנקודה של פאי, אז הוא לעולם לא יסיים. ממילא, כאשר המחשב בכל זאת נותן איזושהי תשובה – זה אומר שזו תשובה שהיא לא אמיתית. זאת אומרת שבשביל שהמחשב יוכל לתת תשובות לשאלות שונות, הוא צריך להיות מסוגל לתת גם תשובות שהן לא לגמרי אמת, אלא הן קרובות לאמת. במובן מסוים, זה בעצם מה שאדמו"ר הזקן אומר כאן: מידת האמת היא מצד מסוים נגד קיומו של העולם, והעולם לא יכול לעמוד עם מידת האמת.

יש סיפור בגמרא (סנהדרין צז,א) שמעלה את השאלה הזו בצורה יפה. רבא אמר שהוא חשב שאין באמת בעולם הזה, עד שסיפרו לו על אחד שהיה איש אמת שלא היה משנה מדיבורו דבר אפילו בעד כל הון שבעולם, שהלך לגור במקום שקוראים לו 'קושטא' – אמת. הוא היה מאושר שהוא

שיהיה בלי שום תנודות? יכול להיות שאפשר, אבל כנראה שהדבר הזה לא יחזיק מעמד. מצד מסוים, לכל הדברים בעולם צריך לתת איזושהי מידה של גמישות, ואם אין להם אותה – אז הם לא יחזיקו מעמד. למשל, כאשר בונים בניינים גבוהים כמו גורדי שחקים, אז מכניסים את הבנייה שלהם גמישות מסוימת של תנועה, כיוון שבגובה של 300 מטרים או חצי קילומטר יש מפעם לפעם רוחות עזות, שהן מספיק חזקות כדי להסיט בניין, ואם הבניין יהיה קשוח לגמרי הוא יישבר. אמנם לא רואים את זה בעיניים, אבל כאשר יש רוח כל הבניינים הגבוהים נוטים נטייה שאפשר אפילו למדוד אותה. אם כן, הגמישות בעצם מאפשר להחזיק את הבניינים הגבוהים, כמו גם את העצים. מעין זה אמרו חז"ל: "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז" (תענית כ,א): הארז אמנם יכול להחזיק מול רוח מסוימת, אבל בסופו של דבר הרוח יכולה לשבור אותו; לעומת זאת, הקנה לא יישבר ברוח משום שהוא יותר גמיש מהארז.

אגב, מי שמתעסק במחשבים יודע שהבעיה של האמת קיימת שם במדיה מסוימת, כיוון שהמחשבים בעצם בנויים על מידת האמת, ומתברר שאם אני מפעיל את התוכניות או המשוואות שבמחשב לא בצורה הנכונה, המחשב פשוט לא יוכל לטפל בהן. בכדי לטפל בבעיה הזו הכניסו

שהוא טען שמערת המכפלה שייכת למשפחה, ומכיוון שיעקב כבר קבר שם את לאה אשתו אז עכשיו מגיע החלק שלו. ואז מגיעה דמות שהיא מהפולקלור העברי – מישהו שהוא קצת חרש ולא חכם, חושים בן דן – וכשהוא רואה שעושים מהומה גדולה הוא שואל מדוע לא קוברים את סבא, ולאחר שמסבירים לו – הוא לוקח מקל ומתיז את ראשו של עשו. בעקבות כך ראשו של עשו מתגלגל ומתגלגל עד שהוא מגיע לתוך האדרת או התכריכים של יצחק.

כי יצחק, שורשו הוא בחינת גבורה דקדושה בבחינת האצילות. אברהם הוא מידת החסד ויצחק הוא מידת הגבורה, וכשם ששורשו של אברהם הוא מידת חסד דאצילות, כך שורשו של יצחק הוא מידת הגבורה שבאצילות. **ויצא ממנו עשו למטה, שהוא פסולת הגבורה.** עשו הוא התוצאה של מה שקורה כשהגבורה יורדת למטה ומגיעה לידי קלקול. זאת אומרת שכאשר הגבורה יוצאת מהתחום שלה, היא יכולה להגיע אל התחום של הרע. אותו הדבר נאמר גם לגבי אברהם וישמעאל: ישמעאל הוא בעצם הקליפה או הפסולת של מידת החסד של אברהם. זאת אומרת שיש כאן שני צדדים: יש את המידה בטוהרתה כפי שהיא אצל אברהם ויצחק, ויש את הפסולת שיוצאת ממנה שהיא באה לידי ביטוי אצל ישמעאל ועשיו.

ונקרא 'היתוכא דדהבא' (ראה זוהר ח"א רכח, א), **פסולת הזהב לאחר שנברר הנקי כו'.** כשצורפים זהב אז מגלים שיש בזהב כמות מסוימת של פסולת, שנקראת

הגיע למקום שבו כולם מדברים רק אמת, והוא התחתן עם מישהי ונולדו להם שני ילדים. יום אחד עברה איזו שכנה ודפקה על הדלת, והאישה הייתה בדיוק באמצע להתקלח, אבל בעלה חשב שזו לא דרך ארץ לומר את זה לשכנה, אז הוא אמר לה שהיא לא בבית – ובאותו לילה מתו שני הילדים שלהם. עשו איזשהו בירור בעיר כדי להבין מה קרה, כיוון שאף אחד בעיר הזו לא נפטר לפני זמנו, והתברר שהוא אכן אמר דבר שהוא לא אמת גמורה; והחליטו בעיר להגלות אותו, כיוון שהוא אמר דבר שהוא לא אמת ועל ידי כך הוא הביא את המוות אל העיר.

מעבר לזה שזה סיפור יפה, הוא מעלה בעצם את השאלה האם אפשר שיהיה עולם או שתהיה חברה שכולה בנויה על אמת, על נקודת האמת המוחלטת והגמורה. כמובן שאין כאן הטפה לדבר דברי שקר, אלא האמירה כאן היא שהעולם צריך להיות מבוסס על מידת החסד, שהיא מידה הרבה יותר גמישה, ושלכן "עולם חסד יבנה" (תהילים פט, ג).

שורש הקליפה בצד הקדושה

כעת אדמו"ר הזקן ממשיך הלאה, והדין הוא בשאלה איפה בעצם נמצא הדין, היכן היא האמת. **וביאור שורש הדברים.** הנה איתא בזוהר **הקדוש דרישא דעשו בעטפוהי דיצחק** (ראה תרגום יונתן בן עוזיאל לבראשית נ, יג), שראשו של עשו נמצא בעטיפתו של יצחק. הדבר הזה קשור למדרש שלם (סוטה יג, א) על כך שכשבאו לקבור את יעקב, עשו בא עם הצבא שלו כדי למנוע את הקבורה, מפני

והוא בחינת רע דנוגה, כמו הרציחה וכהאי גוונא שנולד מן הכעס, והכעס נולד מן פסולת החמימות דרשפי אש דקדושה, כמו ההתלהבות וכהאי גוונא, וכמו שנתבאר במקום אחר. וכיוצא בזה יובן למעלה, דרע דעשו היא הרציחה, שיצאה למעלה מבחינת פסולת הגבורות ביצחק דקדושה. כי הגם שאין רע יורד מלמעלה, כמו שכתוב "לא יגורך רע" כו', אבל בהשתלשלות מגבורות דקדושה למטה מזה נעשה רע כו'. והיינו שאמר 'רישא דעשו', כלומר שורש מקור חוצבו למעלה הוא מעטפוהי דיצחק, מבחינת פסולת שנפל מן גבורות דקדושה. והיינו הנקרא 'היתוכא דדהבא', כלומר פסולת מידת הדין דקדושה כו', כי בדין עצמו דקדושה אין בו רע חס ושלום, אבל מבחינת הפסולת שלו נעשה רע בהשתלשלות למטה מטה כו', ודי לחכימא. ולכך חרבה ירושלים מפני שהעמידו הכול על מידת הדין, אף על פי שמידת הדין עצמו אין בו רע כלל, אפילו שמן מיניה, אבל על ידי זה נתנו מקום ליניקת החיצונים לקבל מבחינת פסולת זה הדין, שהוא כמו רע דעשו כו', ודי לחכימא.

והנה עוד יש דבר במידת הדין שהוא הגורם בחינת הפירוד וההתחלקות, כי במידה זו יובדל לב האדם מחברו, כי בהיותו מדקדק עליו במידת הדין לא ימצא כישרון מעשה גם בעובד ה' כו'. וכעין זה למעלה נאמר: "הן שמיים לא זכו

וכיוצא בזה יובן למעלה, דרע דעשו היא הרציחה, וכפי שאומרים שעשיו היה רוצח, שיצאה למעלה מבחינת פסולת הגבורות ביצחק דקדושה. כי הגם שאין רע יורד מלמעלה, כמו שכתוב "לא יגורך רע" כו' (תהילים ה,ה), אבל בהשתלשלות מגבורות דקדושה למטה מזה נעשה רע כו'. יצחק הוא אמנם בקדושה ומידתו היא מידת הגבורה שבאצילות, אבל כשהפסולת שלו יוצאת מממנו היא הולכת לרציחה. הנקודה הזו נכונה לגבי דברים רבים: יש דבר שהוא גדול וקדוש, במדרגה עליונה – אבל מה קורה כשהוא מתנוון, כשהוא יורד למטה ממדרגתו עד למטה-מטה. זאת אומרת שלא כל דבר הופך לכל דבר, אלא גם כאשר דבר מתקלקל אז הולך בדרך מסוימת שבה הוא הופך להיות דבר ממין אחד או ממין אחר. באותו אופן, כשם שעשיו הוא מידת

'סיגים', וכיוצא בזה יש גם בכסף ובחומרים נוספים. אם כן, עשיו שהוא פסולת הגבורה נקרא גם פסולת הזהב. והוא בחינת רע דנוגה, כמו הרציחה וכהאי גוונא שנולד מן הכעס, והכעס נולד מן פסולת החמימות דרשפי אש דקדושה, כמו ההתלהבות וכהאי גוונא, וכמו שנתבאר במקום אחר. בחינת ההתלהבות היא בחינה שהיא כולה קדושה, אבל כאשר היא נמשכת הלאה היא יכולה להפוך להיות התחממות, שבתוך תחומי החיים יכולה להפוך כעס; ואם מושכים את הכעס עוד קצת, אז הוא יכול בסופו של דבר להפוך להיות רצח. זאת אומרת שיש כאן איזשהו מדרון, שבו יש מסלול מסוים שאיננו בנוי על קפיצות אלא על כל מיני שינויים קטנים מדרגה אחת לחברתה.

מידת הדין היא קדושה כולה ואין בה אפילו שמץ של רע. אבל על ידי זה נתנו מקום ליניקת החיצונים לקבל מבחינת פסולת זה הדין, שהוא כמו רע דעשו כו', ודי לחכימא. אנשי ירושלים נהגו לפי מידת הדין, שאמנם היא כשלעצמה היא קדושה, יש בה גם מקום מסוים שבו הפסולת נדבקת אליה. כשאומרים שירושלים נחרבה מפני שנאת חנם זה לא בדיוק אותו הדבר, אבל זה סוג של דבר שיכול להתרחש כאשר מידת הדין יוצאת מהגבולות שלה: מידת הדין נותנת את האפשרות לשנאה, ואחר כך היא יכולה בהמשך להפוך להיות שנאת חנם – כשם שמידת הדין יכולה להפוך לקנאה ומשם לרציחה. אם כן, מידת הדין היא מסוכנת משום שהמיצוי שלה, הנקודה האחרונה שלה, יכולה להיות מחוץ לגבולות הקדושה.

מידת הדין גורמת לפירוד והתחלקות

והנה, עוד יש דבר במידת הדין שהוא הגורם בחינת הפירוד וההתחלקות, כי במידה זו יובדל לב האדם מחברו, כי בהיותו מדקדק עליו במידת הדין לא ימצא כישרון מעשה גם בעובד ה' כו'. למידת הדין יש השלכות לא רק בהקשר של דיני ממונות למשל, אלא גם כאשר אני מנסה לדוגמא להעריך מישהו אחר. אם אני עושה את זה מתוך מידת הדין, אז גם את מי שהוא עובד ה' אני דן במידת הדין. וכעין זה למעלה נאמר: "הן שמיים לא זכו בעיניו" כו' (ראה איוב טו, טו), כלומר גם השמים לא מספיק נקיים עבור הקב"ה.

הרציחה כך ישמעאל הוא מידת הזנות – שהיא בעצם הפסולת של מידת החסד. זאת אומרת שכאשר הדין של יצחק יוצא מהגבולות שלו אז הוא יכול להפוך לכעס ולאחר מכן לרצח, ובאותה מידה כאשר האהבה של אברהם יוצאת מעבר לתחומים שלה היא יכולה להפוך להיות זנות; כאמור, באופן כללי זהו התהליך שמתרחש בשעה שהדברים יורדים ויוצאים מהגבולות שלהם.

והיינו שאמר 'רישא דעשו', כלומר שורש מקור חוצבו למעלה הוא מעטפוהי דיצחק, מהעטיפה של יצחק, כלומר הוא מבחינת פסולת שנפל מן גבורות דקדושה. והיינו הנקרא 'היתוכא דדהבא', כלומר פסולת מידת הדין דקדושה כו', כי בדין עצמו דקדושה אין בו רע חס ושלוש, כיוון ששם מידת הדין היא מידה קדושה לחלוטין. אבל מבחינת הפסולת שלו נעשה רע בהשתלשלות למטה מטה כו', ודי לחכימא. אם כן, כאשר לוקחים מידה דקדושה ומורידים אותה דרגה אחר דרגה, נוצר מעבר שבו משהו שהיה שייך לתחום הטוב עובר את הגבול שלו והופך להיות לבחינה של קליפה, שהיא יכולה אחר כך להפוך להיות לדבר עוד יותר גרוע, עד שהיא נעשית רע גמור. כיוון שכך, למרות שעשיו הוא רע גמור, הרי שראשו ושורשו קשורים לעטיפתו של יצחק. זאת אומרת שעשיו הוא איננו זר גמור ליצחק, אבל הוא הביטוי של מידת הדין כאשר היא מתנוונת.

ולכך חרבה ירושלים מפני שהעמידו הכול על מידת הדין, אף על פי שמידת הדין עצמו אין בו רע כלל, אפילו שמץ מיניה,

בעיניו" כו', שהוא דווקא על פי מידת הדין שהוא מידת האמת, כי במידת האמת לא יצדק שום אדם כו'. ונמצא על ידי מידה זו יובדל לב האדם מחברו בחושבו עליו במידה זו, וכן חברו עליו. וזה שכתוב "חלק לבם עתה יאשמו", פירוש: 'חלק לבם' על ידי מידת הדין, ואזי ממילא 'יאשמו' ברע גמור. וזהו שכתוב "עתה יאשמו" – 'עתה' דווקא, לאחר שחלק לבכם במידת הדין ומטעם הנזכר לעיל, ודי לחכימא.

נובעת בעצם מהשאלה עד לאיזו דקות אני מנסה להגיע, כאשר בגבולות ובתחומים מסוימים יכול להיות שדקות מסוימת לא תהיה מספיקה. כאמור, הדבר הזה נכון לגבי כל דבר שנמצא בעולם: הוא איננו יכול להיות בתכלית השלמות. אם מידת האמת היא 'אמת בערך', אז יש הרבה דברים שיכולים לעמוד בה, אבל אם אני באמת מנסה לדקדק יותר, אם אני מנסה לצמצם את מידת האמת לגוונים יותר מפורטים ומדויקים, אז האמת תהיה יותר תובענית ופחות נגישה. זוהי בעצם הבעיה שהייתה בירושלים: הם השתמשו במידת הדין שהיא כולה אמת, מעבר למה שאנשים יכולים לשאת. בתחילת 'משנה תורה' לרמב"ם הוא כותב ש-"הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתתו" (יסודי התורה א,ד), כלומר הקב"ה הוא האמת בשלמותה, ואין שום דבר שקיים בעולם שהוא אמת כמוהו, כיוון שכל דבר אחר הוא פגום. זה יכול להיות פגם של דקות שבדקות, אבל זהו עדיין פגם, ומשכך האמת המושלמת היא רק אצל הקב"ה. אני רק רוצה לומר, שחוקי ממי שבא לטעון טענות בבית הדין, גם הדיין עצמו עומד בפני דין. מצד מסוים יש מחלוקת בגמרא בתחילת מסכת סנהדרין בנוגע לעניין הזה, סביב השאלה האם הדיינים צריכים להציע פשרה בפני הצדדים: יש כאלו

לפני כן גם יש פסוק שאומר: "הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה" (איוב ד,יח), כלומר הקב"ה לא מסתכל רק על בני האדם ורואה את החסרונות שלהם, אלא הוא רואה גם את הקלקולים של המלאכים. מדוע? מפני שכשזה מגיע למידת הדין אז לא רק שהמלאכים לא מספיק טובים, גם השמים הם לא בסדר; ומצד מסוים, שום דבר לא יכול להיות מספיק טוב.

שהוא דווקא על פי מידת הדין, שהוא מידת האמת כי במידת האמת לא יצדק שום אדם כו'. אם הולכים אחר מידת האמת באופן שלם, אז שום אדם לא יכול לעמוד במבחן הזה, כמו שגם המלאכים לא יכולים. ונמצא על ידי מידה זו, יובדל לב האדם מחברו בחושבו עליו במידה זו, וכן חברו עליו. אם אני דן מישהו אחר במידת הדין והאמת – ושוב, אין הכוונה שאני תובע אותו לדין, אלא אני מעריך אותו מצד עצמי, אז מסתבר שזה יוצא כל מיני בעיות.

וזה שכתוב "חלק לבם עתה יאשמו" (הושע י,ב), פירוש: 'חלק לבם' על ידי מידת הדין, ואזי ממילא 'יאשמו' ברע גמור. וזהו שכתוב "עתה יאשמו" – 'עתה' דווקא, לאחר שחלק לבכם במידת הדין ומטעם הנזכר לעיל, ודי לחכימא. אם כן, מידת הדין יוצרת את המחלוקת, שהיא

ברור שלשני החכמים הללו ולקונים שלהם היה הרבה זמן, אבל השאלה מה קורה כשמצד אחד הקונה צריך עכשיו את הליטר שמן הזה, ומצד שני רוצה להיות דובר אמת בשלמות. הנקודה היא שהעניין של הדין והאמת הוא לא רק במקרה שבו אדם תובע מחברו איזשהו דבר, אלא אפשר להיות כבול לעניין של האמת גם אני הוא זה שמפסיד מהדרישה לעמוד על האמת – כמו במקרה של מכירת השמן.

מסופר על תלמיד אחד של רבי פנחס מקוריץ, רבי רפאל מברשיד, שטען שההבדל בינו לבין אחרים הוא שהם מחפשים את האמת, ואילו הוא מתיירא מהשקר; ממילא, כשיש איזה דבר קטן של שקר הוא מיד מתרחק ממנו. בהמשך לכך, סיפרו על תלמיד שלו שכשהוא היה נכנס הביתה מהחוץ והיו שואלים אותו אם יורד גשם, אז הוא היה עונה: 'כשהייתי בחוץ לא ירד גשם', כדי שחלילה וחס לא יצא מפיו דבר שקר. מסופר גם על שיחה של כמה ילדים קטנים בעיר שלו ברשיד, שם הוא היה אהוב ומקובל על כולם. הילדים דנו בנושא של האמת, ואחד אמר לחברו: 'אתם מדברים על העניין של האמת, אבל אפילו אברהם אבינו לא תמיד אמר את האמת!', וחברו ענה לו: 'לכן היה לו בן כמו ישמעאל'; 'והרי גם יצחק לא תמיד אמר אמת', וגם על כך חברו ענה: 'ולכן היה לו בן כמו עשיו'; והרי גם יעקב לא תמיד אמר אמת!', וחברו ענה לו: 'אם יעקב היה שומע את הרבי שלנו מדבר על אמת, אז הוא בוודאי לא היה משקר'.

שטוענים שזו מצווה, ויש כאלו שטוענים שפשרה היא בהכרח שקר, ולכן אסור לעשות פשרה. לדוגמא, אם אני טוען שמישהו חייב לי כסף והוא טוען שהוא לא חייב לי כלום ואנחנו עושים פשרה – אז הפשרה הזו היא בוודאי שקר: או שהוא משלם משהו שהוא לא היה צריך, או שהוא משלם פחות ממה שהיה חייב לי, ובכל אופן זו לא האמת. מי שטוען שפשרה היא שקר קורא לה 'ביצוע', כיוון שבעצם מחלקים איכשהו את ההפרש את שני בעלי הדין, והוא דורש על כך את הפסוק "ובוצע ברך ניאץ ה'" (תהילים יג): שמי שבוצע הוא מנאץ את ה'.

אולם מעבר לבעיית האמת של הדיין, יש כאן גם בעיית אמת של בעל הדין בעצמו: עד מתי הוא עומד בתביעה שלו? כאשר אני גובה את חובי, האם אני צריך לגבות אותו עד לפרוטה האחרונה, או שאני יכול לוותר עליה? שוב, רק כדי להדגים: אם אני מוכר למישהו ליטר שמן, ויש לי כלי שהמידה שלו היא ליטר שאליו אני שופך את השמן וממנו אל הכלי של הלקוח – הרי בוודאי שכמעט ואי אפשר שלא יישאר מעט שמן בכלי המדידה שלי. רק להעיר, שמסופר (תוספתא ביצה ג, ח) על שני חנוונים בירושלים שהיו חכמים גדולים, וכאשר הם היו מוכרים שמן הם היו משאירים את כלי המדידה על הכלי של הקונה במשך 24 שעות, כדי שכל השמן יצא מהכלי שלהם. ולמרות שהם עשו את זה, הם באו אחר כל לחכמים ואמרו להם שהם לא בטוחים שהם לא גנבו מאף אחד, ולכן הם החליטו להקדיש סכום מסוים עבור 'מיצוי המידות'. זה

והנה, ההיפוך ממידה זו הוא מידתו של יעקב שנקרא בריח התיכון כו' כנודע. והוא עניין מידת הרחמים, שהוא עושה וגורם בחינת האחדות, היפוך הפירוד כו'. ושורש הדברים, הנה אמרו רבותינו ז"ל: "יעקב אבינו לא מת", פירוש: מפני שבמידתו של יעקב אין סיבה ליניקת חיצונים, שזוהי הנפילה שנקרא מיתה, כי בחינת יעקב הוא שורש התיקון בבחינת ההתכללות היפוך הפירוד וכו', ואין יניקת החיצונים אלא מפסולת הדין, שבא מבחינת הפירוד כנזכר לעיל. וביאור עניין מדת יעקב, הנה מה שנקרא "בריח התיכון" כו' אין זה מצד שהוא אמצעי בלבד שהוא נקרא 'תיכון', אלא מלשון "תכנתי עמודיה סלה" כו', דהנה כתיב "כל דרך איש ישר בעיניו ותוכן ליבות ה'", ולפעמים אמר "ותוכן רוחות ה'" כו'. פירוש 'ותוכן' זה, היינו גם כן מלשון "תכנתי" כו'.

מידת הרחמים - הבסיס לקיום העולם

והנה, ההיפוך ממידה זו הוא מידתו של יעקב, שהוא נקרא בריח התיכון כו', כנודע. יעקב הוא בבחינת הבריח התיכון, שהוא "מבריה מן הקצה אל הקצה" (שמות כו, כח), כלומר הוא זה שעומד בין החסד של אברהם לגבורה של יצחק. והוא עניין מידת הרחמים, שהוא עושה וגורם בחינת האחדות, היפוך הפירוד כו'. אם כן, יעקב הוא היפך הפירוד, כיוון שהוא מידת הרחמים שגורמת דווקא לאחדות. רק להעיר, שאמנם אומרים גם "תיתן אמת ליעקב" (מיכה ז, כ), שזה לכאורה לא כל כך מסתדר עם מה שכתוב כאן, אבל בהחלט עוסקים בדבר הזה בכמה וכמה מקומות. ושורש הדברים, הנה אמרו רבותינו ז"ל: "יעקב אבינו לא מת" (תענית ה, ב), פירוש: מפני שבמידתו של יעקב אין סיבה ליניקת חיצונים, שזוהי הנפילה שנקרא מיתה, ולכן, יעקב לא יכול למות. כי בחינת יעקב

סיפור נוסף שסיפרו עליו הוא שהגישו תביעה נגד איזשהו יהודי שגזר דינו היה מוות, אבל לשופט הגוי היו כל מיני פקפוקים בעניין, ולכן הוא אמר לו שאם הוא מביא שני רבנים שיעידו עליו שהוא צודק הוא מוכן לפטור אותו מן הדין. אחד הרבנים שאותו אדם ביקש ממנו שיעיד עבורו היה אותו רבי רפאל מברשיד, שבעצם היה נתון עכשיו בבעיה: מצד אחד הוא לא היה בטוח שהיהודי אכן צודק והוא לא רצה להוציא דבר שקר מפיו, ומצד שני אם הוא לא יעיד לטובתו אולי הוא יגרום להריגת נפש מישראל. הוא שכב במיטתו כל הלילה וביקש מהקב"ה שהוא לא יזדקק לקבל החלטה בעניין, וסיומו של עניינם היה שהוא נפטר באותו הלילה. מה שאני רוצה להגיד זה שאכן יש אנשים כאלו שנקודת האמת היא כל כך חשובה להם, אבל השאלה היא אם יש גבולות לאמת הזו, והאם היא לא הורסת את העולם.

זאת אומרת שאפשר להגיע לקיום העולם, כאשר מצד אחד אין שקר אבל מצד שני העולם לא יינזק – על ידי מידת הרחמים של יעקב, שהוא הבריח התיכון. מה שאדמו"ר הזקן בעצם הסביר כאן זה שיש משהו נורא במידת האמת, ואחד הצדדים הנוראיים שלה זה שהיא יכולה להוליד את עשיו. לכן, אחת השאלות שראוי לעסוק בהן היא כיצד אפשר לעשות שלא יהיה שקר, ומצד שני שהאמת לא תלך עד לקצה האחרון, שהיא לא תביא לידי הרס. במילים אחרות: כיוון שירושלים חרבה בגלל מידת הדין, השאלה היא איך אפשר לגרום לכך שאמנם ירושלים לא תחרב, אבל היא גם לא תהיה עיר של שקר. כאמור, הדבר הזה מתאפשר על ידי מידתו של יעקב, וזה מה שידובר עליו בהמשך.

הוא שורש התיקון בבחינת ההתכללות היפוך הפירוד וכו', ואין יניקת החיצונים אלא מפסולת הדין, שבא מבחינת הפירוד כנזכר לעיל. לכן, אצל יעקב שהוא הרחמים אין פירוד, לפי שהקליפה לא יכולה להיאחז בו.

ומוסיף אדמו"ר הזקן דבר נוסף: וביאור עניין מדת יעקב, הנה מה שנקרא "בריח התיכון" כו' אין זה מצד שהוא אמצעי בלבד שהוא נקרא 'תיכון', אלא מלשון "תכנתי עמודיה סלה" כו' (תהילים עה, ד). זאת אומרת שהבריח הזה הוא לא רק אמצעי, אלא הוא גם תיכון במובן של משהו שעומדים עליו, במובן של בסיס. דהנה כתיב "כל דרך איש ישר בעיניו ותוכן ליבות ה'" (משלי כא, ב), ולפעמים אמר "ותוכן רוחות ה'" כו' (משלי טז, ב). פירוש 'ותוכן' זה, היינו גם כן מלשון "תכנתי" כו'.

גיליון שבועי עם ביאורי חסידות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל, שנודע במהלך השנים בשל פירושו לתלמוד, היה גם מורה לחסידות. סגנונו הקולח, ישיר והפשוט, מבקש לבאר את תורת החסידות העמוקה באופן נהיר ורלוונטי מתמיד. במשך כשישים שנה מסר הרב שיעור שבועי בחסידות, "חוגי חן למשנת חב"ד", אשר עסק בספרי היסוד של תורת חב"ד.

בגיליונות השבועיים מובאים ביאורים על ספרי 'תורה אור' ו-'ליקוטי תורה', שהם קבצי מאמרי חסידות מעמיקים מאת ר' שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא ומייסד חסידות חב"ד - על פי סדר פרשות השבוע. בשיחה חיה ובחן, מבאר הרב את מושגי היסוד והשקפתה של החסידות, ומכניס את פנימיותם של המאמרים אל תוך עולמם ונפשם של הלומדים. השיעורים והגיליונות מכוונים להאיר ולעורר את השומעים לחיות, התלהבות וכנות בעבודת ה'; לתפילה, התמסרות ודבקות בקב"ה.

נשמח לתרומה עבור
המשך הפצת הגיליונות!
תרומה מומלצת: 2 ₪

לקבלת גיליון
שבועי דיגיטלי

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

